

IMPACTUL FACTORILOR ECONOMICI ASUPRA SECURITĂȚII

Cristian Băhnăreanu

Asistent de cercetare științifică în cadrul Centrului de Studii Strategice de Apărare și Securitate din Universitatea Națională de Apărare „Carol I”

Abstract

In the last years, the economic factors have more and more relevance for the accomplishment of the security state. The main goal of this paper is to identify the main economic factors, which generate security or insecurity in our contemporary world. The achievement of security strongly depends by the state's capacity to deal with these factors, to find solutions in order to maximise the positive ones and diminish or even eradicate the negative ones.

1. Considerații teoretice

În ultimii ani, limitările tot mai evidente ale modelelor tradiționale ale securității, restrânse la nivelul statelor individuale și al problemei militare, au condus la ideea că acțiunea majoră pentru asigurarea securității statului ar trebui centrată pe protecția individului. Această idee se bazează pe două principii și anume:

- interesele de securitate ale statului nu trebuie să intre în contradicție cu interesele de securitate ale cetățenilor;

- condițiile de securitate cerute de populație pentru bunăstarea sa, față de care statul are responsabilitatea de a se asigura că sunt satisfăcute, nu sunt limitate doar la problemele militare, ci includ toate aspectele politice, sociale, economice, culturale, ecologice.

Ca urmare, nici o construcție de securitate nu se poate realiza dacă individul nu se simte protejat. Modelul multidimensional al securității a

căpătat din ce în ce mai multă consistență și o largă acceptare, pe măsură ce omenirea s-a confruntat cu diverse probleme ce nu mai au nimic de-a face cu domeniul militar.

În acest context, se impune o clarificare a termenului de „factor economic” și a conceptului de „stare de securitate”. Conform Dicționarului Explicativ al Limbii Române [1], prin *factor* se înțelege un „element, condiție, împrejurare care determină apariția unui proces, a unei acțiuni, a unui fenomen; element care contribuie la producerea unui fenomen sau proces”. În mod logic, în studiile de securitate, un *factor economic* sugerează existența unui element, condiție, împrejurare care ajută sau nu la realizarea securității. Orice astfel de factor care are o influență pozitivă trebuie maximizat, iar cel cu influență negativă necesită, fără îndoială, identificarea unor soluții care să constituie răspunsuri viabile pentru eradicarea cauzelor care-l generează.

Un element de primă importanță în realizarea unei strategii adecvate este dat de starea de la care pleacă și mediul în care evoluează sistemul pentru a se putea dezvolta liber în sensul dorit, pentru a ajunge să-și atingă obiectivele. Această situație este recunoscută ca *stare de securitate*. Prin urmare, starea de securitate a unui sistem depinde de parametrii factorilor ce se manifestă în cadrul dimensiunilor majore ale securității: politică, economică, militară, socială, de mediu etc., orice perturbație în aceste domenii putând genera insecuritate.

Mai mult, puterea unui sistem este dată de abilitatea acestuia de a-și folosi resursele de care dispune, de o îngemănare eficientă și echilibrată a componentelor sale: politică, economică, umană, culturală, tehnologico-informațională și militară. Așadar, nu există putere politică compatibilă cu normele unei vieți democratice, dacă ea nu se bazează pe o economie robustă, iar orice sistem economic are nevoie de intervenția factorului politic pentru o dezvoltare normală. Totodată, puterea militară nu poate exista fără puterea economică, fără o economie sănătoasă și cu creșteri semnificative.

Toate aceste componente ale puterii unui sistem sunt profund interdependente, însă aspectele economice par să le tranșeze pe toate celelalte. Puterea economică devine, astfel, „centru de gravitate” al oricărui sistem de securitate. Factorul economic are din ce în ce mai mare relevanță în procesul realizării securității, accesul, deținerea și controlul finanțelor, piețelor și resurselor constituind o condiție pentru dezvoltare liberă și prosperitate, și implicit pentru asigurarea propriei stabilități și securității.

2. Factorii economici generatori de securitate

Factorii economici care pot genera securitate nu pot fi decuplați de procesul ireversibil al globalizării, ce favorizează atât competiția, cât și cooperarea pentru putere, resurse, căi de transport și comunicații și piețe de desfacere.

Fenomenul globalizării a accelerat integrarea economică, tehnologică, culturală și politică, alături de guvernarea democratică, dinamismul economic și economia de piață, respectarea drepturilor omului și evoluția comunicațiilor. De asemenea, ea a sporit și amplificat complexitatea relațiilor și interdependențelor economice dintre state, dar și dintre economiile naționale și cea globală. Mai mult, accentuarea globalizării a dus și la creșterea gradului de interdependență și interacțiune în planul securității, proces care, dacă este bine gestionat, poate avea efecte benefice în domeniul sporirii stabilității în sfera relațiilor internaționale.

Prin urmare, în condițiile globalizării, atingerea unui anumit nivel de securitate depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a-și menține accesul la resurse economice externe. Din punct de vedere al realizării stării de securitate credem că următorii factori trebuie avuți în vedere: rata de creștere a Produsului Intern Brut (PIB); PIB/locuitor; nivelul rezervelor valutare; inflație; șomaj; rata de schimb externă; investiții directe externe; balanța comercială; datoria externă; calitatea vieții; existența, gradul de răspândire și cel de dezvoltare a sistemului de telecomunicații; existența, gradul de răspândire și cel de dezvoltare a sistemului informațional; accesul populației la mijloacele de comunicare interne și externe; alți factori, ca de exemplu protecția infrastructurii critice, raportul dintre proprietatea străină și cea autohtonă etc.

Crearea condițiilor pentru asigurarea creșterii economice și, implicit, realizarea securității necesită creșterea semnificativă a investițiilor străine, gestionarea corespunzătoare a datoriei publice, deficitului de cont curent și a ratei oficiale de schimb, reducerea inflației și a datoriilor externe, crearea unui mediu de afaceri prielnic și a unui cadru legislativ favorabil dezvoltării economiei de piață. Gestionarea eficientă a acestor factori economici poate genera o creștere a veniturilor populației și a standardului de viață, cu efecte benefice asupra reducerii șomajului și combaterii sărăciei. În ultimă instanță, la nivel individual, securitatea se referă la crearea condițiilor economice care să satisfacă nevoile umane de bază – hrană, apă, adăpost, educație, loc de muncă și un venit minim garantat.

La ora actuală, cel mai important factor ce se manifestă în cadrul dimensiunii economice a securității și care poate duce la stabilitate economică, imperios necesară atingerii unei stări de securitate adecvate, este implicarea activă în comerțul internațional și accesul la resursele, finanțele și piețele necesare menținerii unui nivel acceptabil de bunăstare și putere al statului respectiv.

Liberalizarea comerțului, deschiderea pieței interne sau, mai precis, liberalizarea sectoarelor competitive și protejarea celor mai puțin competitive, trebuie să aibă în vedere maximizarea fluxurilor de bunuri, servicii, tehnologie și capital. Gradul de participare sau de deschidere economică internațională a unui stat este decis de rațiuni de securitate economică.

În prezent, problema securității economice se mută din spațiul economiilor naționale în câmpul din ce în ce mai bine delimitat al complexelor economice regionale și internaționale. Aderarea și integrarea în structuri de tipul Uniunii Europene sau Organizației Mondiale a Comerțului reprezintă o condiție sine-qua-non pentru a participa și beneficia de avantajele globalizării și ale economiei globale.

Mai mult, economia mondială are nevoie de mijloace solide anticriză, valabile atât pentru statele dezvoltate (confruntate cu periculoase schimbări demografice) și „economiele emergente” (ce-și doresc locuri importante în ierarhia economiei globale), cât și pentru statele în curs de dezvoltare (obligate să combată gravele probleme ale sărăciei endemice). Pentru a contracara efectele negative ale unor factori economici este nevoie ca: țările bogate să asigure un ajutor consistent pentru cele sărace și oportunități favorabile pentru comerțul acestora; instituțiile multilaterale să ofere sprijin și consiliere autorităților din țările sărace sau în curs de dezvoltare, în special ajutor tehnic și financiar; țările sărace să-și amelioreze administrația și să adopte măsuri reale de combatere a sărăciei etc.

3. Factorii economici generatori de insecuritate

Printre amenințările, ce vizează atât statele puternice, cât și statele slabe, identificate de ONU în raportul din 2004, intitulat „O lume mai sigură: Responsabilitatea noastră comună” [2], se numără și *adâncirea periculoasă a decalajelor de dezvoltare între Nord și Sud*.

Globalizarea tot mai accentuată a economiei a dus la adâncirea disparităților economice între regiunile lumii – statele/uniunile de state bogate devin tot mai bogate (SUA, UE, Japonia, China), iar zonele în curs de dezvoltare sau subdezvoltate devin tot mai sărace (Africa, Asia de Est și de Sud-Est). Sărăcia extremă, crizele financiare și de resurse energetice, presiunile exercitate de statele dezvoltate și de marile organizații economice asupra zonelor mai puțin dezvoltate sau instabile economic se constituie în tot atâtea amenințări la adresa securității zonale și internaționale.

Creșterea dominației economice a unor state sau organizații/corporații multinaționale aduce în discuție problema sărăciei persistente și de mare amploare din unele regiuni. Problemele demografice (creșterea populației/consumului în raport cu resursele planetei, condițiile insalubre de trai și răspândirea bolilor infecțioase, urbanizarea irațională etc.), problemele legate de hrană (sărăcia, foametea, consumul în exces, degradarea terenurilor cultivabile și a resurselor de apă etc.), probleme economice (menținerea unor modele nesustenabile de producție, instabilitate socială legată de existența lipsurilor și a distribuției inegale a resurselor etc.) constituie un ansamblu de factori ce împieteză procesul de dezvoltare a zonelor mai puțin favorizate de creșterea și circuitele economiei globale. Ceea ce este cu adevărat îngrijorător

este faptul că PIB-ul însumat al celor mai sărace 48 de state (circa un sfert din totalul țărilor lumii) este cu mult mai mic decât cel al celor mai prospere trei țări ale mapamondului (SUA, Japonia, Germania) [3]. De altfel, nivelul ridicat de inegalitate economică poate contribui la fragmentarea socială și declinul legitimității statului.

Intensificarea eforturilor internaționale în scopul combaterii acestui fenomen și a întăririi capacității țărilor sărace de a-și soluționa propriile probleme constituie o prioritate pe agenda ONU (prin Obiectivele de Dezvoltare ale Mileniului), Fondului Monetar Internațional și Băncii Mondiale (prin programele de asistență „Reducerea sărăciei și facilitarea dezvoltării”), Organizației Mondiale a Comerțului (prin politicile de liberalizare economică) etc.

Desigur că au fost exprimate și alte puncte de vedere referitoare la factorii care afectează securitatea națională și internațională. Există specialiști care trec în categoria amenințărilor globale și: creșterea vertiginoasă a populației; scăparea de sub control a progreselor științei și tehnologiei; globalizarea economică, culturală și politică, îndeosebi aspectele sale conflictuale (competiția pentru piețe, resurse energetice și de materii prime); proasta guvernare; „ciocnirea civilizațiilor” etc.

Astfel, accesul diferențiat la resurse afectează relațiile dintre state cu consecințe dintre cele mai distrugătoare asupra securității. Economia mondială depinde încă de petrol ca resursă centrală de energie, iar lupta pentru resurse domină geopolitica secolului XXI și a generat și generează numeroase conflicte, precum cele din Golf, Angola, Cecenia etc. „Prăbușirea” unor state din cauza proastei guvernări, condițiilor economice precare, tulburărilor sociale etc., răspândirea conflictelor de tip etnico-religios, precum și inconstanța relațiilor transatlantice rămân o realitate a mediului de securitate actual ce necesită dezvoltarea unor noi parteneriate, a unor noi forme de cooperare regională și locală.

De altfel, economia globală depinde încă în mare măsură de cea a SUA, orice diminuare radicală a consumului american putând duce la recesiunea economiei mondiale. Dolarul american constituie și în prezent moneda de bază a economiilor lumii.

Nu în ultimul rând, epuizarea resurselor naturale, la care se adaugă creșterea prețurilor materiilor prime și a resurselor energetice, accentuarea dezastrelor naturale sau produse de om, sporirea inflației și a șomajului, „supraîncălzirea economiei” etc. sunt fenomene ce continuă să influențeze stabilitatea și securitatea globală. Economia subterană, migrația „creierelor” și a forței de muncă, legislația ambiguă, corupția reprezintă alte aspecte ce împietesc asupra procesului de realizare a securității.

De asemenea, agresiunea și confruntarea economică, dusă prin intermediul unor firme, corporații multinaționale/transnaționale, trusturi, ce folosesc numeroase elemente specifice (structuri economice, pârghiile

economico-financiare, potențialul economic, politica și legislația economică, organizarea economică, pregătirea tehnologică și managerială etc.) poate duce la slăbirea economică a statului agresat și, implicit, a securității naționale.

4. Câteva concluzii

La începutul mileniului III, factorii de natură economică capătă din ce în ce mai multă importanță în procesul de realizare a stării de securitate. Securitatea națională, și mai apoi cea regională, internațională, nu poate exista fără asigurarea unei securități economice adecvate.

Desigur că mulți dintre factorii economici identificați pot constitui atât surse de securitate, cât și de insecuritate, însă starea de securitate a sistemului depinde de capacitatea statului de a gestiona cât mai eficient acești factori, prin maximizarea celor pozitivi și atenuarea sau chiar eradicarea celor negativi. De aceea, se impune dezvoltarea de noi instituții internaționale de reglementare a piețelor, de aplanare a confruntărilor economice devastatoare, precum și o cooperare multilaterală a statelor lumii pentru a slăbi influența negativă a factorilor economici.

Note bibliografice

[1] Institutul de lingvistică „Iorgu Iordan”, *Dicționarul Explicativ al Limbii Române*, ediția a II-a, Editura Univers Enciclopedic, București, 1998, p. 364

[2] United Nations, *A more secure world: Our shared responsibility*, Report of the Secretary-General's High level Panel on Threats, Challenges and Change, 2004, www.un.org/secureworld

[3] International Monetary Fund, *World Economic Outlook Database*, September 2006, www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/02/data/weoselgr.aspx